מפניני הפרשה - מאמר

עלה נעלה... כי יכול נוכל

מתחילה רצה הקב"ה, שיאמינו בו עם ישראל מתוך הניסים והנפלאות שעשה להם, ויסמכו על דבריו בלא פקפוק. אולם, משביקשו ישראל לשלוח מרגלים, לתור את הארץ, וגילו את מה שבליבם, נודע שאינם רואים את העתיד לבוא עין בעין עם הקב"ה, אלא מתוך מבט קטנוני שאין בו יכולת להגביה רום למבט האלוקי וההסתכלות האמתית על המציאות - משום כך אמר להם הקב"ה שאם חפצים לשלוח מרגלים הרשות בידם – ומתוך אותו מבט קטנוני רוב המרגלים נכשלו והכשילו את העם, שלא הלכו ברוחו ובדרכו של ה'.

לעומתם, יהושע וכלב השכילו לדעת מה רצונו של ה' ומטרתו בהכנסת העם לארץ החיים, ולכן הזדעקו ואמרו לעם שיש ביכולתנו לכבוש את הארץ, הן מבחינה גשמית והן מבחינה רוחנית. בהמשך הפרשה אנו למדים על משבר עמוק וקשה שארע לעם ישראל במעשה המרגלים - אבל דווקא מתוך משבר גאולה זה לומדים אנו על סגולותיה של ארץ ישראל ומעלותיה הרוחניות, שיש להעריך אותם עד אין קץ וגבול - **"טובה הארץ מאד מאד"**.

נראה שאחת מהתובנות והלימוד שאנו לומדים מפרשת המרגלים היא - לא לפחד להתמודד עם הקושי, יש קשיים, אבל הנכון הוא לא להיכנע להם, אלא להתמודד איתם, ואותה התמודדות מפתחת כוחות רבים, תמיד צריך לקחת את הקושי ולהפוך אותו לאתגר - עם אתגר אדם רוצה להתמודד.

במהלך הדורות, בכל פעם שעמדנו ללא מורא מול הקושי - ההתמודדות גרמה לתעצומות נפש מיוחדות. לדוגמא במאבק של דוד כנגד גלית - ההתמודדות פיתחה בקרבו של דוד את כוח המלוכה. כך ראינו במלחמה ששת הימים, ובמבצע אנטבה, שדווקא ה"אתגר" פיתח את העוצמות כולל הרוחניות.

במאמר "הדור" מרחיב הרב קוק זצ"ל בביאור עוצמת "הדור החדש" - הדור הארצישראלי. בקרבם של בני אותו דור קיימת נשמה גבוהה ביותר, ועל כן הם דורשים גדלות הנפש בלימוד התורה ובשמירת מצוותיה. הרב מבאר שבמשך כל הדורות, אנשים שמרו תורה ומצוות כ"מצות אנשים מלומדה", ואילו הדור האחרון עובר תהליך של בירור עצמי, שאמנם בעקבותיו רבים התנתקו משמירת תורה ומצוות, אך רק כשלב ביניים, ולאחר זמן יתעורר בקרבם הרגש הגדול לשוב לכור מחצבתם, בעוצמה גדולה הרבה יותר.

לא פלא הוא, שאותה דרישה ושאיפה לגדלות, התעוררה דווקא בעת שיבת ישראל לארצו, היות וארץ ישראל מפתחת את כוחות הקדושה וההתעלות הרוחנית - יש בה סגולה מיוחדת להפריח לא רק את השממה, אלא גם את הכוח הגנוז בנפשו של כל איש ישראל ולהוציאו אל הפועל.

הנביא ישעיה אומר: **"מי אלה כעב תעופינה וכיונים אל ארובותיהם"** (פרק ס' ח'). יש שעלו לארץ ישראל רק מפני שלא היה נוח להם במקום מושבם שבגלות, ובאותה מידה יכולים היו לגור בארץ אחרת - כאותו ענן שהרוח מעיפה אותו ממקום למקום ואין לו כל מטרה להגיע למקום מסוים.

לעומתם, רבים מבניה ובוניה של הארץ, עלו ארצה לאו דווקא בגלל קשיי הגלות, אלא שאיפתם הייתה לבוא דווקא לארץ ישראל, כי שם הוא מקומם הטבעי ובו רצו להשקיע בו את מירב כוחותיהם.

הם שבו הביתה **"כיונים אל ארובותיהם"** - כאותן יונים השבות אל ביתם הטבעי, למרות כל הקשיים - מי שמרגיש בבית יצמח ויגדל, יתעצם ויעצים מכוחותיו על הכלל כולו.

בין אדם לחבירו

ועדת קבלה אשר מתכנסת לדון בקבלת מועמדים - כתלמידים, למשרה או למינוי ארגוני וכדומה. בין אם התוצאה הסופית היא בעד אותו מועמד ובין אם לאו, אסור לגלות את זהותו של כל מי שהתנגד למועמדותו.

פשוט שאסור לחבר הועדה לומר למועמד **"אני הייתי בעדך אבל חברי הכריעו נגדך"**. וכן כאשר בית דין פוסק נגד אחד הצדדים המתדיינים. אסור לאחד הדיינים לספר שכולם הסכימו פה אחד נגדו, או מי צידד עם איזה צד, או לומר "אני פסקתי לטובתך אבל החלטת הרוב הייתה נגדך", וכדומה.

שואל ומשיב

שאלה: מה נכלל בגדר המצוה לא תעמוד על דם רעך (ויקרא יט' טז')?

תשובה: בספר החינוך פרשת קדושים מצוה רלו' כתב: **"שלא נמנע מלהציל נפש מישראל כשנראהו בסכנת המיתה והאבידה ויחיה לנו יכולת להצילו בשום צד, שנאמר: לא תעמוד על דם רעך"**.

מצווה זו כוללת לא רק להציל את נפש החבר בעצמו, אלא גם שאם לא יכול להצילו בעצמו, שישכור אחרים להצילו.

מצווה גדולה מן התורה להציל אדם שנמצא בסכנה. שכן מצווים אנו אף להשיב לאדם חפץ שאבד לו, שנאמר (דברים כב, ב): "והשבותו לו", על אחת כמה וכמה שאת נפשו אנו צריכים להשיב לו ולהצילו.

וכן נלמדת המצווה מן הפסוק (ויקרא יט, טז): **"לֹא תַעֲמֹד עַל דַּם רֵעֶךָ"**, וכן אמרו חכמים במסכת סנהדרין עג. **"מניין לרואה את חבירו שהוא טובע בנהר, או שחיה רעה גוררתו ועומדת לטורפו, או שליסטים באים עליו להורגו, מניין שהוא חייב להצילו? תלמוד לומר: לא תעמוד על דם רעך"**.

כלומר, בנוסף למצווה היסודית ויקרא יט' יח': **"ואהבת לרעך כמוך"**, שעליה אמר רבי עקיבא שהיא כלל גדול בתורה, ומובן שהיא כוללת בתוכה את כל היחסים הטובים שצריכים לשרור בין אדם לחבירו, פירטה התורה עוד ציווי, **"לא תעמוד על דם ריעך"** – כלומר, לא מספיק לחייך אל החבר, ולפעמים אף לעזור לו, אלא קובעת התורה, שיש לאדם אחריות וערבות כלפי חבירו. שאם חבירו נמצא בצרה, חובה עליו לקום לעזרתו. ולא לחסוך במאמצים ובממון בעת הצלת החבר.

וכן ביחס למכשולים ברשות הרבים שעלולים לגרום נזק להולכים, מצווה להסירם משום **"לא תעמוד על דם ריעך"**, וכן הרואה מכשול בכביש, שעלול לגרום סיכון לנוסעים, חייב לדאוג להסירו, על ידי הודעה למשטרה או בכוחות עצמו כשהוא יכול להסירו בלא להסתכן.

אם ננהג כך, ונרגיש בלבנו את הערבות ההדדית שבין כל ישראל, נוכל להקים חברה מגובשת ומלוכדת, שתוכל להתמודד עם האתגרים הגדולים מבית ומחוץ, ולהגשים את החזון הגדול של עם ישראל.

מפניני הפרשה - רעיון

מציאות או פרשנות

בשבועות אלו אנו קוראים בתורה על דרך התנהלותם של בני ישראל במדבר, ותמהים על רשימת כישלונותיהם - התאוננו והתאוו, חטאו במרגלים ומרדו במהלוקת קורח, חטאו בבנות מדיין ובבעל פעור...אבל רושם זה מוטעה, שכן הכתוב אומר (יד' כב'): **"וינסו אותו זה עשר פעמים ולא שמעו בקולי"**.

עשר פעמים בארבעים שנה, זה לא הרבה. וכבר אמר החבר למלך כוזר: **"אין גדול, אלא מי שחטאיו ספורים"**. שמא נאמר: **"חטאים ספורים וקלים, ניחא, אבל חטא גדול ונורא, גם אם בודד הוא, יחשוב לקלון!"**

ובכל זאת רבים שואלים על מה נענשו המרגלים, ובעונש כה חמור, הלא דיווחו אמת: **"ארץ זבת חלב ודבש היא, וזה פריה, אפס כי עז העם היושב ארץ, והערים בצורות גדולות מאוד"** (יג' - כח').

וכתב הרמב"ן: **"הנה בכל זה אמרו אמת, והשיבו על מה שנצטוו...כי יש להם להשיב דברי אמת לשולחם, כי כן ציוה אותם!"** אז היכן הבעיה? הרוע כולו מתומצת במילה אחת: **"אפס"** כלומר: הכל טוב – **אבל**...ומדגיש הרמב"ן אין אבל: **"ואין עוד, אפס (זולתו) אלוקים!"**

אילו הסתפקו בדיווח, היו נחשבים למצטיינים בשליחותם, אולם הוסיפו פרשנות, ובזה הרגו מסמכותם! מדוע? כי לא יבצר מה' דבר, וכבר הוכיח להם זאת במצרים כשהראה את שליטתו ביקום, ובחר באמוריים להראות גבורתו! על עם עז ועל בני נפילים: **"ואנכי השמדתי את האמורי מפניהם, אשר גובה ארזים גובהו וחסון הוא כאלונים, ואשמיד פריו ממעל ושורשיו מתחת!"** (עמוס ב' ט'). והלקח: כולם רואים את הנעשה, אומנם יש לפעול לשינוי ושיפור, אך יש לעשות זאת מתוך אמונה והכרה ביכולתו הבלתי מוגבלת של ה' יתברך.

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

ר' אברהם בן שמחה אלחרר ז"ל

אברהם בן שמחה אזינקוט ז"ל | מרדכי בן שמחה הכהן (פקלי) ז"ל | ז'קלין בת אסתר אדרי ע"ה | אימי רחל בת ליזה בוחניק ע"ה

אברהם בן פרחה אבינועם ז"ל | ראובן בן לאה עמור ז"ל | אדלה בת שרונה מטלון ז"ל | אודליה פינקלר ז"ל בת זהבה תורג'מן הי"ד

אליהו חיים בן הרב שמעון גאי ז"ל | חביבה בת סוליקא תורג'מן ז"ל | רחל בת איזה תורג'מן ז"ל

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

ג'לברט מרים בת רחל לאה ע"ה

בס"ד כ' לחודש סיוון ה'תשפ"ו
שנה שלושים ואחת גליון מספר 36
יוצא לאור על ידי שמעון בוחניק
רב קהילה בישוב חשמונאים

קול ששון

פרסומים תורניים
בהלכה, הגות, אגדה ופרשת שבוע
ע"ש ששון בן שמחה לבית בוחניק ז"ל

שבת קודש
פרשת שלח לך
מפטירים:
"וַיִּשְׁלַח יְהוֹשֻׁעַ"
(יהושע פרק ב' - א')

חשמונאים (שעון קיץ)
כניסת השבת: **19:24**
יציאת השבת: **20:23**
זמן רבנו תם: **20:55**

חשיבות מזמור "תהלה לדוד" וכוונותיו מבוסס על שו"ע ופוסקים אחרונים

מקור בתלמוד

בגמרא במסכת ברכות ד: מוזכרת מעלת מזמור "תהלה לדוד" (תהלים פרק קמה'. פרק זה מוכר לציבור כ 'אשרי יושב ביתך' מפני שאנו מוספים בתחילתו שני פסוקים מפרק פד' בתהלים הפותחים במילה 'אשרי') עפ"י גמרא זו סיבת מעלתו ויחודו של מזמור זה היא, משום שפסוקיו מסודרים בסדר עולה של " א', ב' וכו' ומשום הפסוק 'פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון' שמופיע בו.

"אמר רבי אלעזר אמר רבי אבינא: כל האומר 'תהלה לדוד' בכל יום שלש פעמים מובטח לו שהוא בן העולם הבא. מאי טעמא? אילימא משום דאתיא באל"ף בי"ת, נימא 'אשרי תמימי דרך' (תהלים קיט) דאתיא בתמניא אפין? אלא משום דאית ביה 'פותח את ידך', נימא הלל הגדול (תהלים קלו) דכתיב ביה 'נותן לחם לכל בשר'? אלא משום דאית ביה תרתי".

מהרש"א חידושי אגדות

המהרש"א במסכת ברכות דף ד: מבאר שהמעלה הכפולה של מזמור התהלים "תהילה לדוד" מבטאת את המזון הרוחני והמזון הגשמי.

רבנו יונה

רבינו יונה במסכת ברכות דף כג. מדפי הרי"ף ביאר את מעלותיו של פרק זה, וכתב, שיש להקפיד לכוון במיוחד בפרק זה ובפרט בפסוק 'פותח את ידך': **"וכיון שעיקר אמירתו (של מזמור 'תהילה לדוד') הוא מפני זה הפסוק ('פותח את ידך') להודיע גבורותיו של הקב"ה שהוא זן מקרני ראמים ועד ביצי כנים, אומרים הגאונים שצריך לכוין באמירתו ואם לא כוון צריך לחזור ולאמרו פעם אחרת. ונראה, שאע"פ שלא כוון בכולו, כיון שכיון בפסוק של 'פותח את ידך' סגי ליה בהכי, כיון שעיקר האמירה היא בעבור זה הפסוק.**

אמת ליעקב

בפירוש 'אמת ליעקב' על מסכת ברכות כתב שמעלת מזמור התהלים 'תהילה לדוד' הוא מפני שאין בו בקשת צורכי האדם אלא רק שבחים לה'.

עין אי"ה

הרב קוק זצ"ל בספרו "עין איה" על אגדות הש"ס מסכת ברכות מבאר את החשיבות והמעלה הכפולה של מזמור התהלים "תהילה לדוד" מבטאת את המזון הרוחני והמזון הגשמי: **"...החכנה שיכין האדם עצמו אל השלימות האמיתית תהיה באמצעות שני דברים: האחד, שיאיר לו אור השכל הנובע מתורתינו הקדושה לדעת את קונו. והשני, שלא יהיו לו מפריע מטרדות העולם הזה. והנה אף מי שאור שכלו תמיד עימו, אפשר שיפשע ויטה מדרך הישר, על ידי טרדות המטרידות אותו. והנה המשגב להינצל מסכך הטרדות הוא הביטחון. על כן אף כי נשגב השבח שנאמר באלפא ביתא, שכולל כל אותיות התורה, ובסגולת אמירתן יאירו עליו אורות התורה הקדושה בכללם, עכ"ז, עוד לא חגיע אל החפץ עד שיהיה ג"כ שלם בביטחון..."**

פסיקה להלכה בשו"ע

וכן נפסק להלכה בשו"ע סימן נא סעיף ז': **"צריך לכוין בפסוק 'פותח את ידך'. ואם לא כיון, צריך לחזור ולאומרו פעם אחרת".**

משנה ברורה

ה"משנה ברורה" בס"ק טז' הביא להלכה את דברי החיי אדם, שבמקרה שלא כיוון יש לחזור על כל הפסוקים מ'פותח את ידך' עד סוף המזמור.

ילקוט יוסף

ילקוט יוסף פסוקי דזמרה וקריאת שמע סימן נא - דין התפלה מברוך שאמר עד ישתבח כתב כך: **"צריך לכוין על הפרנסה בפסוק פותח את ידך, ומי שלא כיון בפסוק זה להבין משמעות הפסוק כפשוטו, צריך לחזור ולאומרו. ואם לא נזכר עד שאמר כמה פסוקים לאחר מכן, אם נזכר עד שלא התחיל במזמור שלאחריו, חוזר לפסוק 'פותח את ידיך' לאומרו בכוונה, וימשיך הלאה, ואם התחיל במזמור שלאחריו, יאמר הפסוק בכוונה בין מזמור למזמור. ואם לא עשה כן, יכוין בפסוק: 'פותח את ידיך' של אשרי יושבי ביתך שלאחר תפלת העמידה, או שלפני תפילת מנחה, שלכן תקנו חז"ל לומר שלוש פעמים מזמור זה בכל יום, כדי שאם ישכח ולא יכוין בפסוק פותח את ידיך בפעם הראשונה, יכוין בפעם השניה והשלישית..."**

פסקי תשובות

עיקר הכוונה שיש לכוין בפסוק 'פותח את ידך' הוסברה בפסקי תשובות בסימן נא' אות יז': **"ועיקר הכוונה שיבין פירוש המילות שהקב"ה משגיח על בריותיו ומפרנסן...ובספרים כתבו על הענין ליתן צדקה בשעת אמירת פסוק זה, ולמשמש התפילין ולישא עינים למרום, וכן יש נוהגין לפרוש כפים לעשות בזה פועל דמיוני לקבלת מזל השפע מלמעלה".**

סיכום: פסוקי דזמרה יש לומר בנחת, שלא להפסיד אפילו תיבה אחת מהם. ובפרט יש לכוון במזמור 'תהילה לדוד' ובפסוק "פותח את ידך".

עומדים ב'פסוקי דזמרה'?

כתב הרמ"א: בשו"ע סימן נא' סעיף ז' שהמנהג לעמוד ב: 'ברוך שאמר', 'ויברך דויד' ו'ישתבח' - וכך נוהגים האשכנזים למעשה.

פסקי תשובות

אמנם, ישנם מנהגים אחרים שמבוססים על קבלת האר"י ז"ל, כפי שהובא בפסקי תשובות סימן נא' אות יח' שאין לעמוד בכל "ויברך דוד" אלא לעמוד רק עד "אתה הוא ה' האלוקים" וב"ישתבח" רק השליח ציבור עומד. **"ועפ"י קבלת האר"י ז"ל אין לעמוד ב"ויברך דוד" אלא עד "אתה הוא ה' האלוקים"...וגם ב'ישתבח' אין לעמוד אלא לשליח ציבור מפני שצריך להסמיך הקדיש ל"ישתבח" אבל הציבור יושבים, וכן המנהג פשוט בקרב קהילות הספרדים, אבל אצל האשכנזים כבר נתפשט המנהג שעומדים מ'ויברך דוד' וכו' שירת הים וכו' 'ישתבח' וקדיש עד אחרי "ברכו".**

פינת העורך

המרגלים סיפרו לעם ואמרו: **"ונהי בעינינו כחגבים, וכן היינו בעיניהם"** (פרק יג' לג'). מפרש רש"י: **"שמענום אומרים - נמלים יש בכרם, כאנשים"**. הקשה רבינו עובדיה מברטנורה זצ"ל, הרי הם אמרו חגבים, ומדוע רש"י כתב נמלים? אלא, שאם אדם רואה עצמו קטן כמו חגב, אחרים יראו אותו קטן עוד יותר, כמו נמלה קטנטונת!...

ברכות מכל הלב

מזל טוב וברכות מעומק הלב לגבריאל וחן מימון הי"ו לרגל נישואיהם. להם ולמשפחותיהם משפחת עובדיה הי"ו ומשפחת מימון הי"ו.
יהי רצון מלפני אבינו שבשמים, שתיזכו להקים בית לתפארת ישראל, מלא אהבה ושמחה, נאמן וכשר, המיוסד על יסודות איתנים של אהבת תורה ויראת שמים לתפארת עם ישראל.

ברכות מכל הלב

מזל טוב וברכות מעומק הלב לדניאל (דני) בן מנחם ויעל טוקר הי"ו ולכל בני משפחתו לרגל הגיעו למצוות.
יהי רצון שיוצר המאורות יאיר את דרכך, וישלה ברכה והצלחה בכל מעשי ידך לטובה ותזכה לעבוד את ה' בשמחה ונחת ומתוך אהבת תורה ויראת שמים ותמצא חן ושכל טוב בעיני אלוקים ואדם.

אסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא
"שונה הלכות" – הלכה ומקורה

ברכות ההודאה על לידה - חלק ב' וסופי

המקור בתלמוד

הגמרא בדף נט: מסיקה שאדם מברך ברכת "שהחיינו" רק על זכיה בטובה שהיא לו לבדו, אבל על טובה שהיא גם לחבירו מברך הטוב והמטיב.
הגמרא מקשה - אם כן, מדוע כאשר נולד לאדם בן עליו לברך "הטוב והמטיב" ולא "שהחיינו"? ומתרצת שהסיבה לכך היא, שגם אשתו נהנית מהטובה הזו, על כן מברך הטוב והמטיב.

בן ידיד

הרמב"ם בפסיקתו לא הזכיר ברכת "הטוב והמטיב"/"שהחיינו" על לידת בן, בפירוש בן ידיד על רמב"ם בהלכות ברכות פרק י' - ג' כתב שהסיבה לכך היא מפני שדרכו של הרמב"ם לקצר, והוא בכלל הברכה על שמועות טובות: **"...וכל השמועות והבשורות טובות בכלל הם..."**

פסיקה להלכה בשו"ע

מרן פסק להלכה בשו"ע בסימן רכג' סעיף א' שאדם שילדה אשתו זכר, מברכים הוא והיא ברכת "הטוב והמטיב". הרמ"א בהגה הוסיף שרבים מקילים שלא לברך ברכות אלו, הואיל והם רשות בלבד ואינם חובה.
"ילדה אשתו זכר, מברך: הטוב והמטיב, וגם היא צריכה לברך כן. הגה:...ויש שכתבו שנהגו להקל בברכה זו, שאינה חובה אלא רשות, ומזה נתפשט שרבים מקילים באלו הברכות".

ערוך השולחן

בספר ערוך השולחן בסימן רכג' סעיף ב' לא קיבל את טענת הרמ"א שכיום לא מברכים על לידת בן, רק מפני שברכה זו היא רשות, ודייק מהברייתא, שחז"ל תיקנו ברכה זו רק למי שמאוד רצה בן, ואנשים שידעו זאת בישרו לו על לידת בנו, ומהשמחה על כך מברך "הטוב והמטיב" או "שהחיינו".

משנה ברורה

במשנה ברורה בסימן רכג' בס"ק ב' כתב שאפילו שלא הוזכרה ברכה על לידת בת, בפעם הראשונה שהאב רואה את בתו שנולדה, מברך "שהחיינו", ובס"ק ג' כתב, שיכול לברך כל זמן שהטובה נמשכת.

שו"ת ציץ אליעזר

בשו"ת ציץ אליעזר חלק יג' סימן כ', דן בשאלה: ילדה אשתו בת אם יש לו לברך ברכת שהחיינו? בתשובתו כתב שאמנם בגמרא ובשו"ע לא הוזכרה ברכה על לידת בת, אבל הנכון הוא לנהוג כפסיקת המשנה ברורה, ולברך על לידת בת ברכת "שהחיינו", בפעם הראשונה שהאב רואה את בתו.

חזון עובדיה

בחזון עובדיה בפרק מי שילדו לו אשתו (עמוד שפח), כתב שאמנם מרן פסק להלכה בשו"ע שעל לידת בן האב והאם מברכים "הטוב והמטיב", בפועל פשט המנהג שעל לידת הבן לא מברכים "הטוב והמטיב" אלא האב מברך "שהחיינו" בשעת המילה ומכוון לפטור בברכה זו גם את אשתו:
"מי שנתבשר שילדה אשתו בן זכר, כתב מרן השו"ע שמברך הטוב והמטיב, וגם אשתו צריכה לברך הטוב והמטיב. וכתב החסד לאלפים שם, שכיום אין נוהגים לברך על זה ברכת הטוב והמטיב, וסומכים על ברכת שהחיינו שמברך אבי הבן בשעת המילה. וכמו שכתב מרן בשו"ע יורה דעה(סימן רסה' סעיף ז'), שהמנהג בכל ארץ ישראל ומצרים וסוריה וסביבותיה שאבי הבן מברך שהחיינו על כל מילה ומילה. ונכון שיכוין להוציא ידי חובה בברכת שהחיינו גם את היולדת. וגם היא תתכוין לצאת ידי חובה".

ילקוט יוסף

בספר ילקוט יוסף נטילת סימן רכג' – רכה' סעיף ה' כתב שהרוצה לברך "שהחיינו" על לידת בן או נכד יקנה בגד חדש שמברכים עליו ברכת "שהחיינו" ובברכת "שהחיינו" שמברך עליו יכווין גם על הבן שנולד לו.

פסקי תשובות

בספר פסקי תשובות בסימן רכג'. כתב בעניין ברכת הטוב והמטיב ושהחיינו על לידת בן או בת ונכד, הנכון הוא לברך ברכה זו ב"תוך כדי דיבור" לשמיעת הבשורה, ואם לא בירך בשעת הבשורה, יש אומרים שאפשר לברך בתוך שלושה ימים, ויש אומרים שיכול לברך כל זמן שיש לו שמחת הלב מכך: **"...ומברכים הטוב והמטיב בשעת השמועה ולאו דווקא בשעת ראית התינוק, ולכתחילה נכון לברך תוך כדי דיבור משמיעת הבשורה על לידת הבן (והיינו לאחר ששמע שהתינוק בריא ובר קיימא), אך אם לא בירך מיד יוכל לברך כל זמן שהשמחה בתוקף בלבו ויש אומרים שלאחר שלשה ימים לא יוכל לברך".**
לגבי לידת תאומים או תאומות, כתב שאם הבשורה באה בזה אחר זה יברך על כל אחד/אחת, אך אם לא בירך עד שראה אותם, מברך על שניהם / שתיהן ברכה אחת: **"ואם ילדה אשתו תאומים, מיד כששומע על לידת הבן הראשון מברך הטוב והמטיב, וכששומע על השני יברך שוב, והוא הדין בבנות לעניין שהחיינו, אך אם לא בירך עד ששמע או ראה שניהם מברך פעם אחת הטוב והמטיב או שחיינו ומכוין על שניהם".**
עוד כתב, שאפילו שמנהגם רבים לא לברך "הטוב והמטיב" על לידת בן ו"שהחיינו" על לידת בת, מי שמרגיש שמחה גדולה בליבו על הלידה, רשאי לכתחילה לברך ברכות אלו, ואפילו סבא וסבתא על נכדם או נכדתם.
והנה כאמור ברמ"א שברכות אלו אינם חובה ולכן נתפשט המנהג שרבים מקילים באלו הברכות. וכן נוהגים הספרדים שלא לברך ברכות אלו, וחלק מקהילות האשכנזים ובפרט לענין שהחיינו על לידת בת, אך אלו הנוהגים לברך ברכות אלו, ובפרט שמרגישים שמחה בלבם שפיר עבדי ותבוא עליהם ברכה, ואף אלו שאין נוהגים לברך נכון שיכוונו בעת ברכת המזון בעת ברכת הטוב והמטיב להודות על כך וכן בעת ברכת שהחיינו בברית מילה, ובלידת בת ע"י אכילת פרי חדש או מלבוש חדש.
"לעניין ברכה על לידת נכד או נכדה כבר הכריע הביאור הלכה (ד"ה ילדה) שנכון שלא לברך, אך גם בזה הסומך להקל ולברך כשיש לו שמחה גדולה, יש לו על מי לסמוך, והרשות בידו".

כף החיים

בספר כף החיים בסימן רכג' ס"ק ב', כתב בשם המגן אברהם שאת ברכת "הטוב והמטיב" כהודאה לה' על לידת הבן לא יברך כלאחר יד, אלא יברך בהתלהבות והתרגשות, באופן שבשעה שמברך ברכה זו ישתחווה לכיוון בית המקדש ויאמר "הודו לה' כי טוב" ואח"כ יברך "הטוב והמטיב".

סיכום

על לידת בן מברכים ברכת "הטוב והמטיב", מפני ששמחה זו משותפת לאב ולאם, ויש לאב לברך ברכה זו גם על שמועה על לידת בנו, אפילו כשהוא לא נמצא ליד אשתו היולדת.
כיום פשט המנהג לברך על לידת הבן ברכת "שהחיינו" בברית המילה, וצריך לברך על כל מילה ומילה, וכגון שנולדו לו בנים תאומים, יברך במילתם ברכת "שהחיינו" על כל אח ואחד.
על לידת בת, כשאביה ואימה רואים אותה בפעם הראשונה יברכו "שהחיינו", ואם לא בירכו כשראו אותה בפעם הראשונה, יכולים הם להודות לה' ולברך "שהחיינו" כל זמן שהם שמחים מלידתה.
גם הסבא והסבתא, השמחים בלידת נכדם או נכדתם כאשר רואים הם אותם בפעם הראשונה, יודו לה' בברכת "שהחיינו". ומי שמצד "ספק ברכות להקל", רוצה לחוש לדעת הפוסקים שסוברים שאין לברך "שהחיינו" על לידת בת, יקנה בגד חדש שמברכים עליו ברכת "שהחיינו" ובברכת "שהחיינו" שמברך עליו יכווין גם על הבת שנולדה לו.
בספר פניני הלכה כתב שעיקר החילוק בין בן לבת, שמבן יש יותר הנאה מוחשית מצד חובת כיבוד הורים. שכן הבן מצווה לכבד ולסייע להוריו תמיד, וגם אם יהיה נשוי ומטופל בילדים קטנים, אם יצטרכו הוריו עזרה – יהיה חייב לטפל בהם ולסעדם. ולעומתו הבת, כאשר העזרה להורים מתנגשת בצרכי בעלה וילדיה, הרי היא פטורה מהחובה לעזור להורים, כפי שפסק מרן בשו"ע יורה דעה סימן רמ'.

תהילת ה' ידבר פי – ביאור על ספר תהלים

ביאור ופירוש על ספר תהלים – עפ"י מלבי"ם ועוד

בתהלים פרק ב' פסוק ט': "**תרעם בשבט ברזל ככלי יוצר תנפצם**" ביאר מלבי"ם שהקב"ה אומר לעם ישראל שניתנת להם הרשות לרצוץ את הגויים שקמו על ה' – על עם ישראל בשבט ברזל, והם יהיו ככלי יוצר המוכן לקבל הניפוץ והשבירה לגמרי – כלומר הרשה גם להכריתם ולהאבידם לגמרי.

את פסוק י': "**ועתה מלכים השכילו הוסרו שפטי ארץ**" – מבאר מלבי"ם שעם ישראל שקיבל את רשותו של הקב"ה לרצוץ את הגויים שקמו עליהן פונה לגויים לתקן את דרכיהם ובכך ימנעו מאבדון: "**ועתה, רוצה לומר אחר שה' הרשה אותי ע"ז וכל ממלכות הארץ נתן בידי, ורק אם אשאל אכריתם ויאבדו, א"כ למה תמרדו ותמתינו עד עת שתאבדו, טוב שתשכילו עתה. השכילו הוסרו ר"ל השכילו זאת מצד הערת השכל וקבלו זאת מאהבה, או עכ"פ הוסרו מצד המוסר ויראת העונש העתיד לבא עליכם, ומצד זה**".

פסוק יא': "**עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה**" – הוא המשך הפניה לאומות העולם שיתקנו את דרכם, כדי שסופם יהיה טוב והרעדה תהפך לגילה: "**עבדו את ה' ביראה, ובזה תרויחו שלבסוף תגילו ברעדה הזאת שחרדתם ויראתם מן העונש. מפרש דבריו, נגד מה שאמר עבדו את ה' במה תעבדו את ה'?**"

את הפסוק האחרון פסוק יב': "**נשקו בר פן יאנף ותאבדו דרך כי יבער כמעט אפו אשרי כל חוסי בו**" מבאר מלבי"ם כסיום הפניה לאומות העולם "**נשקו בר**" - שיתחברו למבורר מאת ה'. פירוש אחר "**נשקו בר**" – שיהיו היו כמוץ הנושב וסובב את הבר והדגן, ולא כמוץ אשר תדפנו רוח.

"**נשקו בר, התחברו אל המבורר מאת ה', שבמה שתעבדו עבודת המלך משיח ה' ידמה כאילו אתם עובדים את ה'. וגם אמר נשקו בר, היו כמוץ הנושק וסובב את הבר והדגן, בל תהיו כמוץ אשר תדפנו רוח. לכן תפס מילת בר שהוראתו תאומית על המבורר והנבחר ועל הבר והדגן, ונגד מה שאמר ביראה, מפרש ממה יתיראו? פן יאנף ה' (הנזכר בכתוב הקודם) ותאבדו דרך כי יבער כמעט אפו, רוצה לומר אחר שרק במעט שיבער אפו תאבדו דרך, כמ"ש ודרך רשעים תאבד, וכ"ש שראוי לכם להתירא פן יאנף, שפעל אנף מורה על שמכלה חרון אפו בעונש נחרץ, ונגד מ"ש וגילו ברעדה מפרש כי אשרי כל חוסי בו ולכן תגילו אח"כ על שחסיתם בה**".

חוכמה ודרכי חיים - ביאור משלי

ביאור ופירוש על ספר משלי – עפ"י מלבי"ם ועוד

המלבי"ם כתב שמהמשלים שבספר, האדם לומד איך להתנהג בעניינים שבין אדם לחברו ובהנהגה המדינית, ושהספר מתאים ומועיל לכל סוגי בני האדם. את פסוקים י' עד יב' מפרש מלבי"ם שזו חוכמת המוסר שאומר האב לבנו - לדוגמא שלא ילך בחבורה עם אנשים שליליים, שיכולים לפתות אותו לעשות מעשה לא קיצוני - לפגוע בבני אדם, מבלי להורגם, אלא רק לקחת את ממונם והם ישארו בחיים.

את פסוקים יג ויד' מפרש המלבי"ם שהם דרכי הפיתוי – שעל ידי זה נמצא הון יקר מכסף וזהב וכדומה, ממנו גם הוא יקבל את חלקו בגורל.

את פסוק טו': "**בני אל תלך בדרך אתם מנע רגלך מנתיבתם**". מפרש מלבי"ם שבפסוק זה חוזר האב אל בנו ומזהירו לא לבתפתות אליהם ולא ללכת איתם לא במסלול הראשי שלהם ולא בנתיבית הצדדיים, ומוסיף, שלא רק להימנע מללכת איתם, אלא לגמרי להימנע מלהיות במחיצתם.

"**בני אל תלך בדרך אתם, דרך הוא הדרך הגדול הקבוע לרבים, והנתיבות הם של יחידים, ומוסיף שלא לבד שלא תלך אתם בדרך הגדול שלהם הקבוע לכולם, כי גם אל תלך בנתיבתם, בנתיב שהולך בו יחיד מהם. וגם חוסיף שלא לבד שלא תלך אתם בצוותא חדא, כי גם אם הם אין הולכים שם מנע רגלך שלא תלך בנתיב שהלך בו יחיד מהם, כי הם ירצחו גם אותך:**

את פסוק טז': **כי רגליהם לרע ירוצו וימהרו לשפך דם**" מפרש מלבי"ם שאותם אנשים הם רצים אל הרע – ומתחיל להסביר לגבי גזל שהוא דבר שבקלות ניתן להסביר את הרוע שבו וזה לא נעצר שם ומגיע עד לרצח, ועוד שמי שמחיל להיות בחברתם קשה לו להימלט מהם.

"**כי רגליהם לרע ירוצו, האב מודיע לבנו הקטן שידע שכל מה שרצים הוא לרע כי הגזל הוא דבר רע, (בזה יתחיל האב ללמד את בנו בדבר שיבין בקל בשכלו, ומוסיף להסביר לו כי) חוץ ממה שהוא דבר רע ירצחו גם אותך, כי ימהרו לשפך דם, (וגם כל תחשוב שבתוך כך תשמט מידם, כי ימהרו לזה)**".

שאלות לגיל הרך (כיתות א' עד ג')

1. את שמו של מי שינה משה לפני שיצאו לתור את ארץ ישראל?

א. את שמו של כלב בן יפונה. ב. את שמו של יהושע בן נון.
ג. את שמו של שפט בן חורי. ד. משה לא שינה שם לאף אחד.

2. כיצד הניב העם, לשמע דברי הדיבה שהוציאו המרגלים על הארץ?

א. ביקשו להעניש אותם. ב. ביקשו לשלוח מרגלים אחרים.
ג. ביקשו לחזור למצרים. ד. ביקשו להישאר במדבר ולא להיכנס לארץ.

3. כיצד הניב משה על הניסיונות של ישראל להילחם על ארץ ישראל?

א. שמח שהתחרטו ורצו להיכנס לארץ. ב. ביקש מיהושע שיעזור להם.
ג. ביקש שלא יעשו זאת מפני שה' לא איתם. ד. ביקש מה' שיעזור להם.

שאלה עפ"י פירוש בעל הטורים - כיתות ו' עד ח'

7. "...נְתָנָה רֹאשׁ וְנָשׁוּבָה מִצְרַיְמָה" (פרק יד') למה הכוונה: נְתָנָה רֹאשׁ?

א. נשים עלינו מלך. ב. נעבוד עבודה זרה.
ג. נמנה מלך שתלוי בנו ולא אנו תלויים בו. ד. תשובות א' וב' נכונות.

שאלות עפ"י רש"י ילדי כיתות ד' עד ו'

4. "כתרומת גורן כן תרימו אתה" מה שיעור הפרשת חלה?

א. אין שעור מהתורה. ב. עשירית כמו תרומת מעשר.
ג. חז"ל קבעו 1 מ 24 לבעל בית ו 1 מ 48 לנחתום. ד. א' וג' נכונות.

5. "...חֲצִי הַהִין אִשֶּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַה'" (פרק טו') על מה נאמר "אשה ריח"?

א. על היין שמנסך עם הקורבן. ב. על דם הקורבן שמזים על המזבח.
ג. על השמן והמנחה שבאים עם הקורבן. ד. תשובות א' וג' נכונות.

6. "...נְתָנָה רֹאשׁ וְנָשׁוּבָה מִצְרַיְמָה" (פרק יד') למה הכוונה: נְתָנָה רֹאשׁ?

א. נשים עלינו מלך. ב. נעבוד עבודה זרה.
ג. נמנה מלך שתלוי בנו ולא אנו תלויים בו. ד. תשובות א' וב' נכונות.

שאלה עפ"י פירוש ספורנו - כיתות ו' עד ח'

8. למה התכוון הקב"ה כשאמר למשה: וַיֹּאמֶר ה' סָלַחְתִּי כִּדְבָרֶךָ" (יד)?

א. סלחתי להם בזכות דבריך. ב. סלחתי לעם אבל לא למרגלים עצמם.
ג. לא אכם בדבר בבת אחת, אלא בארבעים שנה. ד. א' וג' נכונות.

ברכות והודעות

מדרשת "הדרך אלייך" בחשמונאים על שם אשת החסד: אודליה פונקלר (תורג'מן) ז"ל חינה נקודת אור בחשמונאים פעילה בימים: ראשון, ורביעי בערב, וכן ביום רביעי בבוקר.

עמותת "דעת צדקות" נותנת שירות ללימוד תורה משמעותי של אברכי כולל "ברכת אברהם" לימי אזכרה של קרוב משפחה – נא לפנות לרב שמעון בוחניק – 050-2339941